

УДК 81'367.52

DOI <https://doi.org/10.32447/2663-340X-2020-8.22>

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ РОЗМЕЖУВАННЯ ВСТАВНИХ І ВСТАВЛЕНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Новікова Ольга Олександрівна

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін

*Донецького юридичного інституту Міністерства внутрішніх справ України
вул. Степана Тільги, 21, Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна*

Проблеми синтаксису постійно перебувають в центрі уваги мовознавців, оскільки структура речення в сучасній українській мові є доволі гнучким явищем, яке чутливо реагує на цільові установи комунікації. Це призводить до того, що на кожному етапі наукового пізнання постають нові питання. До таких актуальних проблем належить і питання категорії вставності, оскільки на сьогодні дослідження, пов'язані зі вставними та вставленими конструкціями, не розв'язують повністю проблему їх становлення та розвитку в сучасному мовознавстві.

У статті розглянуто актуальні проблеми, пов'язані зі становленням категорії вставленості, проаналізовано історію розвитку вчення про вставні та вставлені компоненти в сучасній лінгвістиці, виявлено спільні та специфічні риси функціонування зазначених конструкцій. Досліджено принципи розмежування вставних і вставлених конструкцій у мовознавстві. Аналіз показує, що на ранніх етапах розвитку синтаксичної науки розмежування вставних і вставлених компонентів не розглядалося, оскільки вони не мали чітких меж. Пізніше увагу науковців було зосереджено на сутності вставності; функціонуванні вставних одиниць; їхньому аналізі та семантиці; співвідношенні їх із частиною речення. Відокремлення вставлених конструкцій відбулося наприкінці 50-х – на початку 60-х років ХХ століття. З'ясовано, що вставлені конструкції є продуктивним засобом організації наукових і навчальних текстів. Оскільки поняття «вставленості» виходить за межі традиційного синтаксису й становить реалізацію площини вираження, що належить до специфіки не тільки певного стилю, а й конкретного автора, вивчення цієї категорії в лінгвістиці залишатиметься актуальним і в майбутньому. Проаналізовано праці українських лінгвістів щодо вивчення особливого статусу вставних та вставлених одиниць; їхнього факультативного характеру; структурної організації речень із зазначеними синтаксичними компонентами; їхньої позиції в реченні; семантики аналізованих конструкцій; особливостей інтонування; комунікативного й текстового потенціалу зазначених одиниць; стилістичного потенціалу вставних і вставлених елементів.

***Ключові слова:** категорія вставлення, категорія вставленості, вставні слова, вставлені конструкції, вставлені речення, синтаксична одиниця.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. На ранніх етапах розвитку мовознавства питання щодо розмежування вставних і вставлених синтаксичних одиниць не розглядали, хоча явище вставності давно перебувало в центрі уваги дослідників. Відокремлення зазначених конструкцій відбулося лише наприкінці 50-х – на початку 60-х років ХХ століття. Питання про вставлені одиниці висвітлювали у своїх працях А. Анікін, Н. Валгіна, І. Вихованець, А. Загнітко, Л. Кадомцева, М. Каранська, Б. Кулик, А. Прияткіна, Д. Розенталь, В. Тихомиров, К. Шульжук та інші. Увага дослідників зосереджена на розмежуванні вставних та вставлених одиниць, на сутності вставлення, співвідношенні і зв'язку з основним складом речення, їхній структурі, функціонально-стилістичних виявах, аналізі семантики, синтаксичній будові, пунктуаційному виділенні тощо. Проте єдиної думки в розумінні зазначеного синтаксичного явища наразі ще не досягнуто.

Формулювання мети і завдань статті. Метою статті є комплексний аналіз вставлених конструкцій у мовознавчій літературі. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: з'ясувати особливості розмежування вставних і вставлених конструкцій; визначити структурно-семантичну та комунікативно-функційну сутність поняття «вставлення»; розглянути функції вставлених конструкцій у мові.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Перші натяки на особливий вид «втручених речень» знаходимо в праці О. Огоновського [21, 173]. Пізніше на «вставлені із сусіднього речення слова» звернув увагу О. Шахматов [28, 273]. Більш докладно це питання розроблене в академічній граматиці російської мови за ред. В. Виноградова [4, 167]. Утім остаточно поняття про вставлені одиниці запроваджене в працях І. Давидова, Б. Кулика, Л. Кадомцевої, П. Перевлеського, А. Шапіро та ін. Проте

не можна сказати, що проблема розмежування вставних і вставлених одиниць повністю розв'язана. У свій час проти ідеї вставленості висловив свої міркування О. Руднєв, на думку якого вставлені синтаксичні одиниці «не мають відмінних від вставних слів смислових функцій і особливого оформлення» [20, 139]. Проблемою розмежування вставних і вставлених конструкцій займався також Є. Седун. Він проаналізував призначення цих одиниць, їхні функції й дійшов висновку, що «вставні і вставлені речення не можуть бути принципово розмежовані ані за конструктивно-синтаксичним, ані за інтонаційним оформленням» [22, 187]. Автор вважає, що розмежування між ними можливе лише до певної міри, і не виключає об'єднання цих понять у синтаксичній категорії більш широкого обсягу. Таку ж позицію підтримав свого часу й О. Гвоздев, указуючи на брак чіткої межі між вставними і вставленими конструкціями [5, 168]. На наш погляд, більш переконливими є погляди тих учених, які встановлюють певні особливості вставлених конструкцій порівняно із вставними.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Розглянемо основні принципи розмежування вставних і вставлених синтаксичних одиниць у сучасній українській мові.

З другої половини ХІХ століття в лінгвістиці набула поширення концепція вставності, згідно з якою термін *вставні слова* закріпився за граматично відокремленими виразами суб'єктивного ставлення до висловлюваного, а *вставлені речення* – за реченнями, вставленими в інше, але не зв'язаними з ним граматично. Аналізовані конструкції розмежовують за семантичними, граматичними, інтонаційними, пунктуаційними показниками, а також за місцем розташування в реченні.

Заслугує поцінування думка лінгвістів, які вставні та вставлені одиниці розмежовують за семантичними ознаками. Б. Кулик вставними вважає такі окремі слова, групи слів і цілі речення, які вставлені в речення для того, щоб показати певне суб'єктивне ставлення того, хто говорить, до висловлюваних ним думок, подати їх оцінку чи зауваження з приводу сказаного [15, 169]. На відміну від вставних, наголошує автор, вставлені слова, словосполучення і речення виражають такі додаткові повідомлення чи побіжні асоціативні зауваження, які поповнюють, уточнюють, розвивають зміст висловлення, вказуючи на якісь деталі чи нові факти, що не були передбачені в перший момент формування думки [15, 175]. А. Медушевський зазначає, що вставні слова виражають упевненість / невпевненість, оцінку висловленого,

зв'язок думок, а вставлені розкривають, пояснюють або уточнюють якийсь із членів речення [24, 354]. Є. Коцар вважає близькими до вставних одиниць конструкції, що виражають додаткові зауваження, пояснення, уточнення, посилення, коментарі. Він називає такі конструкції «вставленими» й зараховує до них «слова, словосполучення, речення, які доповнюють, уточнюють або пояснюють основне речення, а також виражають емоції автора» [14, 13].

І. Вихованець, К. Горденська, Н. Гуйванюк, А. Загнітко, М. Кобилянська, А. Мойсієнко, А. Прияткіна, І. Слинько, К. Шульжук та інші науковці, поглиблюючи вчення про вставні конструкції, висновковують, що вони кваліфіковані як носії суб'єктивного смислу речення й введені в нього з метою вираження суб'єктивної оцінки мовцем тих чи інших подій. Такі конструкції не змінюють об'єктивного плану речення, а надають йому особливого забарвлення. На відміну від вставних поширювачів вставлені одиниці «виражають такі додаткові повідомлення чи побіжні асоціативні зауваження, які поповнюють, уточнюють, розвивають зміст висловлення, указуючи на якісь деталі чи нові факти, що не були передбачені в перший момент формування думки» [23, 396]. У таких конструкціях простежуємо бажання мовця повідомити щось, уточнити, доповнити, заперечити або підтвердити реалізоване в процесі мовлення, порушуючи, розриваючи цілісність синтаксичних зв'язків речення, напр.: *Бувало, за турецької війни... Хм... (при цьому, як сидить, то обов'язково засовається на лаві, ногу на ногу заложить і голосно носом повітря втягає)* (Улас Самчук). Саме таким змістом вставлені одиниці й відрізняються від вставних, у яких виражене суб'єктно-модальне ставлення до висловленого. Даючи суб'єктно-модальне освітлення основної думки, вставні компоненти не можуть існувати самостійно, напр.: *Боря, як завжди, привітався до кожного зокрема* (О. Гончар); *Таким чином, дії Н. необхідно кваліфікувати тільки за ст. 396 КК України* (Вісник Національної академії прокуратури України" 1(53)'2018).

Питання про диференціацію вставних і вставлених поширювачів порушує Г. Козачук, яка стверджує, що вставні переважно виражають суб'єктивне ставлення мовця до висловленої думки, а вставлені містять додаткові повідомлення, зауваження, виступають поясненням до якогось із членів речення або до речення в цілому. Дослідниця вважає, що на відміну від вставних, «вставлені конструкції не мають модальних значень, не вказують на джерело

повідомлення, на зв'язок та послідовність думок тощо. Вони свідчать про побіжні зауваження, додаткові повідомлення, які доповнюють, уточнюють зміст усього речення чи окремого його члена, а у зв'язку з цим вони не можуть починати речення, тому переважно стоять у середині або в кінці його» [12, 349].

К. Шульжук розмежовує вставні та вставлені компоненти, диференціюючи їх за суб'єктивно-об'єктивним спрямуванням: «На відміну від вставних слів, словосполучень і речень, що виражають суб'єктивне ставлення того, хто говорить, до висловленої ним думки, вставлені слова, словосполучення і речення виражають такі додаткові повідомлення чи побіжні асоціативні зауваження, які доповнюють, уточнюють, розвивають зміст висловлення, вказуючи на якісь деталі чи нові факти, що не були передбачені в перший момент формулювання думки» [29, 169].

Визначаючи функційний потенціал вставлень, Є. Кобець наголошує на тому, що «вставлені конструкції демонструють раціональність мовлення, його логічність і точність, і саме в цьому полягає їхня експресивність, вставні – являють собою емоційну експресію мовлення» [13, 82]. Т. Андрухова, розглядаючи аналізовані конструкції в прозі Уласа Самчука, вбачає таку різницю між функціями вставних та вставлених одиниць: основна функція вставних – передати додаткові відомості, які допоможуть читачеві краще зрозуміти зміст речення, ставлення автора до подій, зображених у творі, уточнити місце і час дії, поведінку, міміку, жести, інтонацію героя тощо; основна функція вставлених – виразити обставини дії чи події, розкрити внутрішній світ героїв, їхній психічний стан, стосунки з навколишнім світом, людиною та світосприйняття, експлікувати емоції та ставлення автора до зображуваних подій та суб'єктів [1, 55–59].

Аналізовані синтаксичні одиниці вирізняються й інтонаційно. Автори «Синтаксису сучасної української мови: Проблемні питання» І. Слинько, Н. Гуйванюк, М. Кобилянська наголошують, що на протигагу вставним у вставлених конструкціях початок і кінець розірваного речення вимовляють так, як і без вставленої конструкції, тобто зберігають інтонаційну цілісність основного речення» [23, 396]. Вставлена конструкція, на думку дослідників, інтонаційно виділювана сильніше, ніж вставна. Цьому допомагає чи то прискорений темп мови, чи то значні паузи. Такої ж думки дотримується І. Ющук. У своєму дослідженні він акцентує увагу на тому, що вставлені слова та речення суттєво відрізняються від вставних як своїм зна-

ченням, так і своєю інтонацією в усній мові, а також уживанням при них розділових знаків на письмі [30, 559]. Проте, на його думку, зазначені одиниці не несуть нової інформації, вони лише певним чином оцінюють, уточнюють основне повідомлення і надають мовленню більшої природності, роблять його емоційно й інтонаційно насиченим. А. Мойсієнко також убачає різницю між вставними і вставленими одиницями в їхньому інтонаційному вираженні. Останні, на думку дослідника, інтонаційно виділювані сильніше – вони характеризовані значною паузністю, особливим темпоритмом при включенні в загальну реченнєву структуру. Водночас «якщо природним середовищем для включення вставних компонентів є речення, то різного роду вставлені конструкції можуть «виходити» за межі окремого речення, стосуватися ширших текстових структур» [17, 164].

Розмежувальною ознакою аналізованих синтаксичних одиниць є пунктуаційний показник. Вставні конструкції виділювані у висловленні переважно комами (інколи тире), пор.: *На Миколине щастя, один скрипчинський парубок посватав вербівську дівчину* (І. Нечуй-Левицький); *Бо, виходить, завжди треба вчасно з жінками розбиратися, а біля мене зараз – бачить Бог – одночасно дві жінки об'явилися* (Любо Дашвар), тоді як вставлені конструкції виокремлювані в реченні або за допомогою тире, або за допомогою дужок, напр.: *Чи – що там критися!* – зігріла чарка п'яна (М. Рильський); *Яр тут є недалеко від Грузького (Грузьке – зветься його село)* (В. Винниченко). В. Тихомиров однією з розмежувальних ознак вставних та вставлених поширювачів вважає їхнє місце у висловленні. Дослідивши місце розташування вставлень у структурі речення, автор висновковує, що «вставлені конструкції можуть знаходитися в середині або в кінці основного речення, розташовуватися постпозитивно або становити абзац; але вони не можуть знаходитися на початку речення (на відміну від вставних одиниць, які в реченні можуть займати будь-яку позицію щодо цілісної структури (препозицію, інтерпозицію, постпозицію))» [26, 100–102]. Це зумовлено тим, що потреба у вставлених конструкціях може з'явитися тільки після того, як уже викладено основний зміст висловлювання або яку-небудь його частину. Схожу думку мають й інші дослідники [3; 6; 8; 10; 17; 27]. За окресленням В. Жайворонок, структури із вставленими конструкціями оформлені «як специфічні складні речення інтерпозиційним або постпозиційним приєднанням» [7, 16–17]. Однією з особли-

востей цих одиниць є те, що вони не можуть стояти на початку речення, оскільки особа, яка говорить, не може наперед уточнювати свої думки, пор.: *Окрилені піснею, вони жили зараз в іншому, уявному світі (але реалістичнішому для, них зараз, аніж сама дійсність)* – у світі узагальнених образів (А. Головко); *А він перестав говорити про стрілянину (хоч вона не втихала, а посилювалась)* (А. Головко), тоді як вставні складники можуть займати будь-яку позицію, пор.: *Між тим, солдат поволи підійшов до групи* (О. Довженко); *Що ж ми, кричить він, не опускаючи кулаків, кинули, втекли, залишили місто?* (С. Жадан); *А ти кажеш, на Січі був. А розкажи мені щось про неї, будь ласка* (Панас Мирний).

Поглиблює питання щодо розмежування вставних і вставлених одиниць А. Прияткіна. Дослідниця наголошує, що вставлення не включене в структуру речення, це його факультативна частин, що не впливає ані на зміст, ані на структуру висловлювання [19, 159], тоді як вставні одиниці пояснюють його, надаючи особливого забарвлення. О. Пономарів уважає, що, на відміну від вставних, вставлені конструкції перебувають у синтаксичних зв'язках із цілим реченням або певним його компонентом [18, 208]. А. Мойсієнко справедливо наголошує, що вставлені речення, співвідносні з простими двоскладними утвореннями, що є вагомою розмежувальною ознакою порівняно зі вставними компонентами [17, 167].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підсумовуючи думки лінгвістів щодо розмежування вставних і вставлених конструкцій (услід за В. Бабайцевою, Н. Валгіною, А. Загнітком, М. Каранською, А. Мойсієнком,

А. Прияткіною та ін.), виокремимо такі особливості аналізованих синтаксичних одиниць: 1) вставні та вставлені синтаксичні конструкції мають деяку подібність, водночас їх не можна ототожнювати, адже ці поняття цілком незалежні й автономні; 2) аналізовані одиниці відрізняються не лише своїм призначенням, а й структурними, семантичними, позиційними, інтонаційними характеристиками; 3) вставлені конструкції відрізняються від вставних не лише функційними, семантичними, граматичними ознаками, смисловим значенням, але й завдяки різним намірам, яких намагається досягти мовець; 4) вставлені конструкції порівняно із вставними є інтонаційно самостійними одиницями; 5) вставлені конструкції можуть мати у своєму складі вставні (тоді як зворотне явище неможливе); 6) вставлені конструкції на відміну від вставних можуть займати або інтерпозицію, або постпозицію (тоді як вставні можуть розташовуватись у будь-якій частині речення); 7) з погляду комунікативно-прагматичної лінгвістики вставний елемент визначають як компонент висловлення, що формує модальний план і реалізує певні комунікативно-прагматичні установки мовця; водночас вставлений елемент, з одного боку, визначають як особливе синтаксичне явище, яке виходить за межі як ускладненого, так складного речення, з іншого боку – як явище, що структурно ускладнює речення, до якого входить, а на рівні висловлення створює «двотекст» і виражає метакомунікативний зміст. Подальші дослідження передбачають більш детальне вивчення прагматичних аспектів категорії вставлення в текстах різних функціональних стилів сучасної української літературної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрухова Т.А. Вставні і вставлені конструкції в художньому мовленні Уласа Самчука. *Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2015. Вип. 38. С. 55–59.
2. Баранник Д.Х. Два рівні граматичної структури речення. *Мовознавство*. 1993. № 6. С. 13–19.
3. Валгина Н.С. Правила русской орфографии и пунктуации. Полный академический справочник. Москва, 2010. 432 с.
4. Виноградов В.В. Русский язык: Грамматическое учение о слове. Москва, 1972. 614 с.
5. Гвоздев А.Н. Современный русский литературный язык. Часть 2. Синтаксис. Москва: Просвещение, 1973. 350 с.
6. Глушакова С.О. К вопросу о функционировании вводных и вставных конструкций в русских научных текстах XVIII – XX вв. *Проблемы функционирования языка и специфики речевых разновидностей*. Пермь, 1985. С. 154–162.
7. Жайворонок В.В. Вставлені речення та розділові знаки при них. *Українська мова та література в школі*. 1980. № 6. С. 16–17.
8. Житар І.В. Особливості функціонування вставлених конструкцій у публіцистичному стилі української мови. *Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах: збірник наукових праць*. Київ, 2010. Вип. 21. С. 120–131.
9. Жученко Д.І. Інтонаційні особливості вставлених конструкцій в залежності від їх синтаксичної структури. *Мовознавчі студії*. Київ, 1976. С. 85–90.
10. Загнітко А.П. Теоретична граматики української мови: Синтаксис. Монографія. Донецьк. ДонНУ, 2001. 662 с.

11. Каранська М.У. Синтаксис сучасної української літературної мови. Київ, 1992. 399 с.
12. Козачук Г.О. Українська мова: практикум: навчальний посібник. Київ: Вища школа, 2006. 414 с.
13. Кобец Е.В. Рациональные и эмоциональные характеристики публичной речи: к вопросу об использовании вставных и вводных конструкций в политическом дискурсе. *Перспективы науки. Филология*. № 3 (18). 2011. С. 79–87.
14. Коцарь Э.Б. Вводные слова и словосочетания, вводные предложения, вставные конструкции. Учебно-методическое пособие для слушателей отделения повышения квалификации редакторов. Москва. 1966. 31 с.
15. Кулик Б.М. Курс сучасної української літературної мови. Ч. II. Синтаксис. Київ: Радянська школа, 1961. 284 с.
16. Мамалига А.І. Рівні текстового виокремлення вставних і вставлених конструкцій (на матеріалі газет). *Вісник Київ. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія: Журналістика*. Київ, 1997. Вип. 4. С. 239–248.
17. Мойсієнко А.К. Сучасна українська мова. Синтаксис простого ускладненого речення. Київ, 2009. 208 с.
18. Пономарів О.Д. Стилїстика сучасної української мови: підручник. Київ: Либідь, 1992. 248 с.
19. Прияткина А.Ф. Русский язык: Синтаксис осложненного предложения. Москва: Высшая школа, 1990. 176 с.
20. Руднев О.Г. Синтаксис осложненного предложения. Москва: Учпедгиз, 1959.
21. Огоновський Е.М. Грамматика русского языка. Львів, 1889.
22. Седун Е.П. О так называемых «вводных» и «вставных» конструкциях. *Славянское языкознание*. М.осква^ Изд-во АН СССР, 1959.
23. Слинько І.І., Гуйванюк Н.В., Кобилянська М.Ф. Синтаксис сучасної української мови: проблемні питання. Київ: Вища школа, 1994. 670 с.
24. Сучасна українська літературна мова. / за ред. А.П. Медушевського. Київ: Вища школа, 1975. 398 с.
25. Сучасна українська літературна мова: Синтаксис / за ред. І.К. Білодіда. Київ, 1972. 516 с.
26. Тихомиров В. Разграничение вводных и вставных конструкций в современном русском языке. *Русский язык в школе*. 1963. № 6. С. 100–102.
27. Турчак О.М. З історії вивчення вставлених конструкцій як синтаксичної категорії структурно-комунікативного рівня. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство*. 2011. Т. 19. Вип. 17 (3). С. 160–165.
28. Шахматов А.А. Синтаксис русского языка. Ленинград: Учпедгиз, 1941.
29. Шульжук К.Ф. Синтаксис української мови: Підручник. Київ: Академія, 2004. 408 с.
30. Ющук І.П. Українська мова. Київ: Либідь, 2004. 640 с.

REFERENCES

1. Andrukhova, T.A. (2015). Vstavni i vstavleni konstrukciji v khudozhnjomu movlenni Ulasa Samchuka [Inserted and inserted constructions in the artistic speech of Ulas Samchuk]. *Naukovi praci Kam'janecj-Podiljskoghho nacionaljnoghho univertsytetu imeni Ivana Oghijenka. Filologhichni nauky*. [in Ukrainian].
2. Barannyk, D.Kh. (1993). Dva rivni ghramatychnoji struktury rechennja [Two levels of grammatical structure of a sentence]. *Movoznavstvo*. [in Ukrainian].
3. Valgina, N.S. (2010). *Pravila ruskoj orfografii i punktuacii. Polnyj akademicheskij spravochnik* [Russian spelling and punctuation rules. Complete Academic Handbook]. Moskva. [in Russian].
4. Vinogradov, V. V. (1972). *Russkij jazyk: Grammaticheskoe uchenie o slove* [Russian language: Grammar teaching about the word]. Moskva. [in ussian].
5. Gvozdev, A.N. (1973). *Sovremennyj russkij literaturnyj jazyk* [Modern Russian literary language]. Chast' 2. Sintaksis. Moskva: Prosveshhenie. [in Russian].
6. Glushakova, S.O. (1985). K voprosu o funkcionirovanii vvodnyh i vstavnyh konstrukcij v russkih nauchnyh tekstah XVIII – XX vv. [On the question of the functioning of introductory and plug-in constructions in Russian scientific texts of the 18th – 20th centuries]. *Problemy funkcionirovanija jazyka i specifiky rechevyh raznovidnostej*. Perm'. [in Russian].
7. Zhajvoronok, V.V. (1980). Vstavleni rechennja ta rozdilovi znaky pry nykh [Sentences and punctuation are inserted]. *Ukrajinsjka mova ta literatura v shkoli*. [in Ukrainian].
8. Zhytar, I.V. (2010). Osoblyvosti funkcionuvannja vstavlenykh konstrukcij u publicystychnomu styli ukrajinsjkoji movy [Peculiarities of functioning of inserted constructions in journalistic style of Ukrainian language]. *Ghumanitarna osvita v tekhnichnykh vyshhykh navchaljnykh zakladakh: zbirnyk naukovykh pracj*. Kyiv. [in Ukrainian].
9. Zhuchenko, D.I. (1976). Intonacijni osoblyvosti vstavlenykh konstrukcij v zalezhnosti vid jikh syntaksychnoji struktury [Intonation features of inserted constructions depending on their syntactic structure]. *Movoznavchi studiji*. Kyiv. [in Ukrainian].
10. Zaghnitko, A.P. (2001). *Teoretychna ghramatyka ukrajinsjkoji movy: Syntaksys. Monografija* [Theoretical grammar of the Ukrainian language: Syntax. Monograph]. Donecjk. DonNU. [in Ukrainian].
11. Karansjka, M.U.(1992). *Syntaksys suchasnoji ukrajinsjkoji literaturnoji movy* [Syntax of modern Ukrainian literary language]. Kyiv. [in Ukrainian].
12. Kozachuk, Gh.O. (2006). *Ukrajinsjka mova: praktykum* [Ukrainian language: workshop]. Navchaljnyj posibnyk. Kyiv: Vyshha shkola. [in Ukrainian].

13. Kobec, E.V. (2011). Racional'nye i jemocional'nye harakteristiki publichnoj rechi: k voprosu ob ispol'zovanii vstavnyh i vvodnyh konstrukcij v politicheskom diskurse [Rational and emotional characteristics of public speech: on the issue of the use of inserted and introductory constructions in political discourse]. Perspektivy nauki. Filologija. [in Russian].
14. Kocar', Je.B. (1966). Vvodnye slova i slovosochetaniya, vvodnye predlozheniya, vstavnye konstrukcii [Introductory words and phrases, introductory sentences, insert constructions]. Uchebno-metodicheskoe posobie dlja slushatelej otdelenija povysheniya kvalifikacii redaktorov. Moskva. [in Russian].
15. Kulyk, B.M. (1961). Kurs suchasnoji ukrajinskoji literaturnoji movy [Course of modern Ukrainian literary language]. Ch. II. Syntaksys. Kyiv: Radjansjka shkola. [in Ukrainian].
16. Mamalygha, A.I. (1997). Rivni tekstovogho vyokremlennja vstavnykh i vstavlenykh konstrukcij (na materiali ghazet) [Levels of text separation of inserted and inserted constructions (on the material of newspapers)]. Visnyk Kyjiv. un-tu im. T. Shevchenka. Serija: Zhurnalistyka. Kyiv. [in Ukrainian].
17. Mojsijenko, A.K. (2009). Suchasna ukrajinsjka mova. Syntaksys prostogho uskladnenogho rechennja [Modern Ukrainian language. Syntax of a simple complex sentence]. Kyiv. [in Ukrainian].
18. Ponomariv, O.D. (1992). Stylistyka suchasnoji ukrajinskoji movy [Stylistics of the modern Ukrainian language]. Pidruchnyk. Kyiv: Lybid'. [in Ukrainian].
19. Prijatkina, A.F. (1990). Russkij jazyk: Sintaksis oslozhnennogo predlozhenija [Russian language: Complicated sentence syntax]. Moskva: Vysshaja shkola. [in Russian].
20. Rudnev, O.G. (1959). Sintaksis oslozhnennogo predlozhenij [Complicated sentence syntax]. Moskva: Uchpedgiz. [in Russian].
21. Ogonovs'kij, E.M. (1889). Grammatika russkogo jazyka [Russian grammar]. L'viv. [in Russian].
22. Sedun, E.P. (1959). O tak nazyvaemyh «vvodnyh» i «vstavnyh» konstrukcijah [About the so-called "introductory" and "intercalary" structures]. Slavjanskoe jazykoznanie. Moskv: Izd-vo AN SSSR. [in Russian].
23. Slynjko, I.I., Ghujvanjuk, N.V., Kobyljansjka, M.F. (1994). Syntaksys suchasnoji ukrajinskoji movy: problemni pytannja [Syntax of the modern Ukrainian language: problematic issues]. Kyiv: Vyshha shkola. [in Ukrainian].
24. Suchasna ukrajinsjka literaturna mova. (1975). [Modern Ukrainian literary language] / za red. A.P. Medushevsjkogho. Kyiv: Vyshha shkola. [in Ukrainian].
25. Suchasna ukrajinsjka literaturna mova: Syntaksys. (1972). [Modern Ukrainian literary language: Syntax]. / za red. I.K. Bilodida. Kyiv. [in Ukrainian].
26. Tihomirov, V. (1963). Razgranichenie vvodnyh i vstavnyh konstrukcij v sovremennom russkom jazyke [Differentiation of introductory and intercalary constructions in modern Russian]. Russkij jazyk v shkole. [in Russian].
27. Turchak, O.M. (2011). Z istoriji vyvchennja vstavlenykh konstrukcij jak syntaksychnoji kategoriji strukturalno-komunikatyvnogho rivnja [From the history of studying inserted constructions as a syntactic category of structural-communicative level]. Visnyk Dnipropetrovsjkogho universytetu. Serija: Movoznavstvo. [in Ukrainian].
28. Shahmatov, A.A. (1941). Sintaksis russkogo jazyka [Syntax of the Russian language]. Leningrad: Uchpedgiz. [in Russian].
29. Shuljzhuk, K.F. (2004). Syntaksys ukrajinskoji movy [Syntax of the Ukrainian language]. Pidruchnyk. Kyiv: Akademija. [in Ukrainian].
30. Jushhuk. I.P. (2004). Ukrajinsjka mova [Ukrainian language]. Kyiv: Lybid'. [in Ukrainian].

INSERTS AND INSERT CONSTRUCTIONS BASIC PRINCIPLES DISTINCTION

Novikova Olga Oleksandrivna

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Social Sciences and Humanities

Donetsk Law Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

Str. Stepana Tilhy, 21, Kryvyi Rih, Dnipropetrovsk region, Ukraine

The syntax problems are constantly at the center of linguists attention, because the sentence structure in modern Ukrainian is rather flexible, which reacts sensitively to the target communication institutions. This leads to the new questions emergence at every scientific knowledge stage. The insert category issues are also urgent, since today the researches, connected with the inserted structures, do not completely solve their formation and development problem in modern linguistics.

The article deals with the actual problems associated with the insert category development, analyzes the inserts and inserted components theory history in modern linguistics, reveals the common and specific features of these structures functioning. The separation principles of inserts and inserted structures in linguistics are investigated. The analysis shows that in the early syntactic science development stages the inserts and inserted components delimitation was not considered,

since they had no clear boundaries. Later, the scholars' attention was focused on the instabilities essence; the insert units functioning; their analysis and semantics; the ratio to the part of the sentence. Separation of inserted structures occurred in the late 50's - in the early 60's of the twentieth century. It was found out that the inserted constructions were a productive means of organizing scientific and educational texts. Since the "insertion" concept goes beyond the traditional syntax and makes the expression plane implementation, which belongs to the specificity of not only a certain style, but also a particular author, this category study in linguistics will remain relevant in the future. The Ukrainian linguists' works are concerning the special status study of the inserted units are analyzed; their optional nature; sentences with the specified syntactic components structural organization; their position in the sentence; semantics of insert constructions; intonation features; communicative and text potential of these units; stylistic potential of inserted elements.

Key words: insertion category, insertion category, insertion words, inserted constructions, inserted sentences, syntactic unit.